

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA
ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ

KASIM 1949

İÇİNDEKİLER: *.....* Murat URAZ
Halk Edebiyatında Saz ve Âşık .....

Bektâsi Şairleri, Sururi ve Nesli III ve IV ..... M. Halit BAYRÎ

Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler III ..... Vahit Lütfî SALCI

Bazı Halk Tâbirlerinin Doğuşu II ..... M. Şâkir ÜLKÜTASIR

Müzik Folkloru Gezileri ..... Mahmut R. GAZİMİHÂL

Safranbolu Düğünlerinde Sini Çevirmesi ..... Sadi Y. ATAMAN

Su, Ağac, Dağ, Taş hakkında inanışlar ..... Ali Rıza YALGIN

Kütahyada Kopuzlu Ozanlar Müzikî Hakkında ..... Sadık UZUNOĞLU

Bir Masal: Çüçan ile Dev ..... Nizameddin KAKŞA

..... KURUŞ: 25

SAYI: 4

1949 Yılınn Eşsiz Traş Bıçağı
ÜNIVERSAL Traş Bıçağını
kullananlar, onu bir daha terk
edemezler

ÜNIVERSAL.. ÜNIVERSAL..

ÜNIVERSAL

Halis İsveç çeliğinden

PLATINE

BİRİNCİ YIL ★ DÖRDÜNCÜ SAYI ★ 1949 İSTANBUL

ANKARA
Anonim Türk
Sigorta
Sirketi

Tesis tarihi: 1933

Sermaye ve ihtiyaçları 3.000.000 T.L.

YANGIN

NAKLİYAT

HAYAT

KAZA

Adres:

Veni Postahane karşısına Erzurum han
 Telefon: 23883

İş ve İşçi Arayanlara

İş, yahud işçi ariyorsan, İŞ ve İŞÇİ BÜLME KURUMU'nbelerine inisnacat et.
 Bu gubeler istegini parasız yerine getirir.

KURUMUN ŞİFİBELLERİ :

Ankara Müdürlüğü   Telefon: 13686
 İstanbulda:

Süri mahallesinde İşçi Sigortaları
 binasındaki merkez bürosuna Tel: 21942

Karaköy Palas kat (5) de Beyoğlu a-
 jañlıgına Tel: 41367

Beşiktaş Akaretlerde

Sümerbank

Sermayesi: 200.000.000 Türk Lirası

Merkezi: ANKARA

Şubeleri: İSTANBUL GALATA ve

Bahçekapı

Vadeli ve vadesiz tasarruf mevdua-
 tiyle ticari mevduati en müsaid şart-
 larla kabul eder.

13 Mart 1949

İst. Nefis Kıraklı

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DÖRGESİ
 SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN: İHSAN HİNÇER

SAYI: 4

EKİM 1949

SENE: 1

Halk Edebiyatında:

Saz ve Âşık

Yazar: Murat URAZ

Halk şairlerince (Bâde), divan şairlerince (Mey); karihayî cilâlandırıldığı ve çeşit çeşit heyecanların kaynağı olduğu gibi, (Saz) da (Âşık) için ilhamı kamışlayan baha bişilmez bir âlet olmuş idi.

Divan zümresinin zevkinde yer alan ney, santur, tanbur, kanun ve rübabâ mukabil, halk kitlesi şiirinde ve hikâyelerinde de bütün an'aneleri iyhaya saik olan, ruhları ürpertip coşturan ancak (Saz) vardı.

Divan şairinin kalemi ne ise halk şairinin de (Tezyane) denilen mızrabi o idi.

Halk şairi (âşık); (Medet senden sarı telli kepçe) diyip de sazının tellerine asıldığı zaman artık mîsrâlar, beyitler pîrîl pîrîl bütün bereketile dökülmeye başlardı.

Divanlarda, sohbetlerde, karşılaşmada, ağırlamalarda, güzelleinelerde Âşıği dile getiren hep sazdı ve onu canı gibi muhafaza eylerdi. (Kel başından, âşık ta sazından korkar) tâbiri bunu ifade eder.

Divan âşığı, meydan âşığı, sohbet âşığı hep sazile övnür, sazi onun dili ve gönlü olur, onunla (vasfi hal) eder, (tutuk âşık) onuna söyle gelir, âşık karşısındaki hasını onun kuvvetile (Hapt) eder, (pes) dedirtir, (atışma) larda (tutmaca) larda hep o imdadı yetişir, coşan âşıgi o (aç arslan) ederdi. (Mat) etmeye, (bağlamak) da, (Taşa kayaya çalmak) da da o en keskin bir silâh idi.

(Meydan edilme) lerde sazinin hakını verebilen ağır bağlı kâmil âşık, sazinin el götürmeden evvel, eğer karşıda genç bir âşık bulursa ona:

— Gel oğul gel, seni sazinin telleri gibi haddeden gegireyim.

Demekten kendini alamadı.

(Saz altında dolaşmak), (omuz asrı saz) ile diyar diyar gezmek ve böylece sevgililer aramak, âşık şair için bir emel, sazi (hasını) nın (başına kırmak) onun için şereflî bir vazife idi.

Yalnız, karşılaşmalarda şayet yenecek olursa (sazi hasınına vermek) adeti de vardı ki işte bunun acısını yıl-

larcıa unutamaz, gairin izzeti nefsinde açılan yara bir türlü sağlanmazdı.

Eskiiden, ustası yanında senelerce çalışarak nihayet (peştemal) kuşanmak esnafca, şanatkârlarca nasıl bir an'anе ve mesleğin başlangıcı ise, genç aşık için, bir usta ve gün görmüş, devran sırmış aşık yanında senelerce çıraklık ettiğten sonra (saza çıkmak) bir gaye ve bir emel idi.

Ustasının sazını taşır, çubuguna atesy kor, koşmalarını ve muammalarını hizfeder, ustası da onu zaman zaman (çarş çenberi) nden geçirir, divanlara, meydanlara, sohbetcilere katar, alıstırır, yavaş yavaş dile getirir, saz öğretir ve nihayet olgunlaşlığına kanaat ederse sazi eline verir ve (git artık nasibini ara) der ve arkasını okşar. Ve bundan sonra artık; Ceyhuni çıraklıması, Yesarı çıraklıması, Emrah çıraklıması gibi etiketler altında saz, şiir ve hikaye hayatına girmiş bulunurdu.

Divanlarda ustad aşıklar tarafından tekerlemeler, taşlamlar ortaya döküller ve muammalar düzenlenerek duvarlara asılıken çırak aşıklar bu ahvalden gerek an'anе ve gerek aşıklık dersleri alır, muamma çözme müsabakalarına iştirak için para verenlerin ve dikleri paraları duvarda asılı bulunan bal mumu sürülmüş levhalara yaptırdı.

Bu muammalar, eğer halktan herhangi biri tarafından çözülfürse parayı alır, ustad aşığa ve çirağına da bir mikdar verirdi. Eğer kimse çözemez ise aşık; muammamın mânasını izah eder ve bütün paraları alarak çirağına da hisse ayırdı.

Bu muammalardan biri:

TÜRK FOLKLOR

Namaz namaz o namaz onu kimse kılmasız.

Etten mescid su kible onu kimse bulamasız.

Bu muamma Yunus peygamberin bahığın karnında iken namaz kılmış olduğunu ihtiya etmektedir.

Halk şairinin elinde diyan şairinde olduğu gibi kalem yoktu. Bu bakımdan onda en mühim rolü hafıza yapmakta idi. Gerek ustasının söylediği, gerek işittiği, yahut kendisinin düzüp tertiplediği şiirleri unutmaması lazımdı. Bunu temin için de şehir halk şairlerinden ziyade köy şairlerinde ve ananelere bağlanmış bulunanlarda bir adet vardı:

Usta aşık çrağını azad edeceğini zaman hafızasının kuşvetlenmesi, bellediği şiirleri unutmaması için (ağzına tükrürdü). Ustası çrağıının ağzına tükrükten sonra onun artık herhangi bir şeyi unutması endişesi ortadan kalkardı.

Bundan sonra da artık sıra gurbete çıkmaga gelir.

Omuz aşırı sazi ile gurbette dolasırken sevgilipler aranır, bahçelerde, köşelerde, dere kenarlarında hayal meyal aşığın gözüne bir dilber çarpar. Yuslat ümidi arkasında koşar durur. Mihnetler, iztiraplar, maceralar, heyecanlar birbirini takip eder, hikâyeler kurulur, destanlar düzenlenir, garibin gurbetteki hayatı üzerinde etsaneler başlar. Fakat saz da beraberdir. Onun sihir ve tesiri aşık için daima büyük bir kuvvet olarak bulunur.

Murat URAZ

Halk Edebiyatı:

Bektaşı Şairleri.

- 3 -

Yazar: M. Halit BAYRI

Küfr ile imanı hemyar eyleyüp
Kalbini eridiüp envar eyleyüp
Gümansız perdesin gecebildin mi?
Bunda neler vardır bir nazar eyle
Yahşı yaman alma sakın sen dile
Sururi nasihat tutub sen dinle
Can gözünnü bilmem ağabildin mi?

IV

N E S L İ

Hakkında hiç malumat vermemekszin Sadettin Nüzhet Ergün'ün yalnız iki manzumesini neşrettiği (Bektaşı Şairleri; S. 293 - 295) Nesli adlı Bektaşı şairinin biz de iki koşmasını elde etmiş bulunuyoruz. Hayati aydınlanıncaya kadar Bektaşı şairi Nesli ile koşmalarını tesbit ettiğimiz Aşık Nesli'nin aynı zat veya ayrı iki şair olduğunu iddia etmek güç ise de, şimdilik birincisi ihtiyal daha kuvvetli可以说吧。

Sevdigim elinden aman el'amam
Eyledin bendeni Mecnunu Leylä
Zerrece göğsünde yok mudur iman
Ruz-u şeb gözlerim yollarda hâjâ.

Sevdigim böylece ahi zâr olmaz
Daima bu dünya başa dar olmaz
Senden gayri bana kimse yâr olmaz
Olsa hezar benli kasları tuğra
Ruz-u şeb efganum aşkin ile hep
Efendim katlime gel olma sebeb,
Ağlarım cânânim beher ruz-u şeb
Kan akar gözümden misali derya.

Nesli'ym ömrümü eyledin ziyan
Kimselere halim edemem beyan
Ruz-u kıyamette olunca divan
Hak etsin dâvamı Hazreti Mevlâ.
Gönlümün sultani servi revannı
Rakipler bendene gülmeden yetiş

Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler

— 3 —

Yazan: Vahit Lütfi SALCI

Elimizdeki menakibnameye göre Kaygusuzun Haçca gitmesi bu suretle burada bitiyor. Bu menakibname, şairin, Haçdan döndükten sonra birçok yerlere uğrayıp Alâiyede (Abdal Musa) ya kavuştuğuna ve daha sonra yaptıklarına dair macera ve menkibelerle dolu olduğundan, Bay Muhtar Yahya Dağlıının (Kaygusuz Abdal) kitabında bahsettiği menakibnamelerin en uzun ve doğrusu olduğu anlaşılmıştır. Şimdi incelemelerimize devam edelim:

Sârî Haçdan Alâiyeye'ye döndükten sonra Mîsr'a neye gitmiş ve orada ölümsüz müdür? Menakibnamemiz, Kaygusuzun Haçdan döndüğünü söyle anlatıyor: ... Andan kalkip (Bukay) da olan sühedâyi ziyaret edüp yoldaşlarle menzili merahili katedip mînvalî muharer tizeré (Ka'lâ Demsek) e geldiler. Resul Hazreti — yani Muhâmmed — buraya da gelmişti, fakat Şam şehrine girmemiştir, biz dahi girmiyelim deyû ol kirk nefer yoldaşlarle şere girmeyüp yanından geçüp gittiler. (Kudeyfe) namı menzile geldiler. Andan kariye (Nebek) ve kariye (Humus) a geldiler. Bir kapusundan çıktılar. Ka'lâ Humus'daki Halid bin Veli'd ve Baba Amr anda yaturlardı. Ziya ret kıldılar. Andan (Ka'lâ Hama'ya) geldiler.

Bu dâr-i dünyada hey benim cânüm
Açılıp baharin solmadan yetiş

Divanê misali kaldım arada
İnsafa gel yârîn gitme inada
Ali benim efendim dâr-i dünyada
Azraîl canımı almadan yetiş

Senden ayrıları artdırm zârim
Sarf ettim yolunda hep olan varım
Bana merhamet et gül yüzlü yârim
Kimseler halimi bilmeden yetiş

Nesliyâ böylece kalsın mü dersin
Kırmızı gül gibi solsun mü dersin,
Yoksa bu derd ile ölsün mü dersin,
Eccl peymanemiz dolmadan yetiş

M. Halit BAYRI

(Âsi) suyunun üzerine konup oturdular. Bir mikdar hacet ettiler. (Muhammedi dolabı) gördüler. Kal'âya su çıkarırdı. Feryadı fığanı söyle idî ki; ânın iniltisi ve zârlığı bîc günük yoldan getirdü. Baba Kaygusuz âni mütâlâa klub bir zaman (Denk) ve hayran oldu. Ânim zârlığın işidüb gayrette taaceüb kıldı. Gönül coşub geldi. Bu kasideyi ânda söyledi. Ol dolabin adına (Muhammedi dolab-) derlerdi. Gayet ulu ve hem yüce ağır dolab idi. Ol Hama kalâsi yüksek kalâ idi. Ânim içine su çıkarmak için bir ustâd âni yapmış idi. Su üzerine koydular, dönmeli. Meğerkim ol dolabi kuran (Kureyş), kumandan bir nesârâ idi. Malîl ve mahzûn olub ol dolabin dönmegine hatırı münkesir oldu. Hazreti İsa bin Meryem hürmetine (dön) deyu ol dolaba andirdi. Dolab yine dönmeli. Hazreti Dâvûd hürmetine dön dedi. Yine dönmeli. Hazreti Muhâmmed Mustâfa hürmetine dön dedi. Hemandem ol dolab durduğu yerde hareket edüp su üzerinde dönmeye başladı. Ağır dolab olmakla zâri klub inlerdi. Huriştian ustâd âni görüb şâd oldu. Bildikim Muhammed dîni hâkdir ve kuvvetlidir. Ol vakit ikrar edüp kelimeyi şehadet getirdi. Müslüman oldu. Bu sebebe ol dolabin adı (Muhammedi dolab) kaldı. Bu haberler etrafâ meşhur oldu. Nice kimse âni görmeğe gelirlerdi. Ol dolabin fığanı zâri ve iniltisi adamın kalbine tesir ederdi. Ol vilâyetin halkı rahat edüp gece uykusunu uyumazlardı. Gergî âlemde seyrân tefferrügâh çöktür; lâkin bunun gibi heybetli dolab yoktur. Serhi dile gelince, mümkün degildir vallahtiâlem.

KAYGUSUZ'UN DOLAB NAMESİ (*)

Sual ettim bugün ben bir dolaba
Dedim niçin sùrsins yüzün abâ
Niçin bağım delliktir, gözlerin yaş
Sebeb nedir salâşdım bu itaba
Karâm yok gece gündüz dönersem
Dökserin dertli gözlerden Hunâbe

ARAŞTIRMALARI

Elif kaddin bükülmüş çenge dönmüş
İnlîm düzeltmişin turaba
Gözün yaşın revan oldu schergâh
Geceler varmadan bir lâhza habe
Nice haber verübür sana diraz
Kî derdin defteri sığmaz kitâba
Niçin feryâd ile zâri kilarsın
Meğer derdin senin sığmaz hesaba
İnlîminden delindi dertli bağrim
Fığanından eiger döndü kebabâ
Ne çevretili sana bu çarşı gaddar
Kî, devr içre düşürüp sin bu itaba
Tüfüründen boyandı göge gökler
Fıratından kara yerler turaba
Sual ettim dolabını döndüğünden
Dönüben çün dolap geldi cevâba

Dolap eder âya çeşmîm çerağı
İşitmegin cevâbım aç kulağı
Benim budur sorarsan sergüzestim
Kî boylardım bir yüce dağı
Erişmezdi boyuma altmış arşım
Bellime dahi on erin kueağt
Güçlümüşüm serden köklerim
Süreyyaya yürütmüşüm budağı
Dokuz ay dertleşiben târlu kuşlar
Budagında tutarlarlı otâğı

Öterdi bülbülli kumruu darraç
Göçürdüm bir zaman bir resme çagi
Hava murgu heves bağın gezerken
Örülümlü ömr kuşunun tuzağı
Kaza erdi meger deşti kaderden
Kî, bir saha erişüp çaldı naeâğı
Yıkılıp kaldım yüzüm üzre
Kırıldım kalınadı budum budağı
Dolip boynuma faktılar kemendi
Sürdüller dolandım her sokağı
Nice müddeş sokaklarda yüzüme
Gelip geçen basarlardı ayağı
Yedi Eyyüp ves bağıramı kurtlar
Çiger bağırm döker gözüm kapâğı
Zekerlya gibi biçig deprenmeden
Dolap içen düzündüler yarağı

Demir mihlât dokuyup yüregime
Kaza desti ile çarbin çomağı
Dolap oldum gece gündüz dönerim
Su üstünde tutar oldum ayağı
İnlerim dünü giin dost deyu
Gözüm yaşı sular bostanı bağı
Kime dost oldu devran bu cihanda
Kî, sonra olmadı animla bağı
Felek kimimle tutarsa bir kaşik bal
Kî, son ucu tutarsa bir kaşik ağu
Süleymann sürüdü tahtını yel
Kara topağa koymaşтур yatağı
Skender kim elhami kaf ber kaf
Taüp hükümine súrerdi yasağı
Girip zulmette ister abu hayvan
Dolu zehrile sundular ayağı
Cihan varlığı baştan bayâ hep
Penu yurdüdür, milânet ocağı
Kant Rüstem, kant Hüsrev, kant Sam?
Belirsiz birinin ucu, bucagi
Baka yurdü değildür bu bakasız
Fena ehli tutar bunda otâğı
Bu dünya bir büyyük Elankebuitur
Pes oldu ol mekslerin tuzağı
Sabır seccadesin altına sermiş
Tevekkülden kuşanmıştu kuşağı
Sözünü (Kaygusuz) ârifे söyle
Nâ bilsün sükkere dana, buzağı.

Cünkü Baba Kaygusuz, ol dolap üzerine bu kasideyi söyledi, tamam söyledi. İşinden, taacüp kıldılar ve her biri bir nüshasını aldılar. Pes Baba Kaygusuz dahi kendî yoldârlarıyle Hama şehrinden kalkup, (Kariyei Şeb'buna) andan da (Muarra) kalâsına geldiler ve menzili (Saraka) ya, andan (Hantumeu) dedikleri yerde bir gece yatıp yanında Ha'ep gehrine geldiler.

(Devam edecek)

Vahit Lütfi SALCI

(*) Bu dolapname, bazan Yunus Emre vs. bazı eski gârlere nüfâdılmıştır. Halbuki bunun en doğrusu muhakkak surette budur.

Kütahyada Kopuzlu Ozanlar Musikisi Hakkında bir kaç söz

Yazan: Sadık UZUNOĞLU

Türk aşiretleri M. 1275 yılına doğruları Kütahya dolaylarına yerleşirken Asyalı olan kopuzu da getirmişlerdi. Kopuzlu ozanlar Anadolunun en eski sazlı âşıkları idiler. O zamandan beri yaygın bir kültürün ruhuna hitap eden ve onu saran müsiki şıphesiz ki ozan müsikisi idi. Ozanlar bu tesirlerini o kadar derin işlemişlerdi ki, bugün bile bazı tâbir ve yer isimleri onlardan kalan canlı bir hatırlı sayılır.

Kütahyanın Emet kazasında «ozan» sözcü halk arasında şairlik sözüyle tavsiif edildiği gibi, Uşak kazası lehçesinde «ozannama okuma» sözül «irticalen söylenilen koşma» mânâsında hâlâ kullanıldığı Türk Dil Kurumu'nun çıkarıldığı «Ana Dilden Derlemeler» ciltlerinden anlıyoruz. Ozan sözü ve ozan adıyla yer isimleri Anadolunun pek az yerlerinde mevcut olduğuna göre, Kütahyadaki kopuzlu ozaplarmı müsikisinin önemini kavramak güç değildir.

Germiyan Oğulları Kütahyasında, kopuzlu ozanların meclisi, «çögür» sazının icat edilmesiyle, yeni bir çeşni kazanmıştır. Çögür de zamanımıza kadar haklı olarak tutunmuş ve göğüreli ozanlar da sazlarını, bu meclislerin ahenchine refakat ettilerlerdi. Çögür canlan esinden çok olduğu halde, bunu çalabilen bugün birkaç kişi kalmıştır.

Kütahyada «gubuz atmak» sözü, milî balâğa edenlere mecazi mânâda söyleynir. Bu her halde irticalen söyleyen aşık gibi, bildiğine konuşan insana mal edilen bir istihâl olsa gerektir. Bu da kopuzla yapılan irticalın, halk arasında

uyandırıldığı ilgiden geldiği ileri sürülebilir.

Kütahyamın Hıdırlık mevkii ile Sultanbağı mahallesi arkasındaki tepenin kusmen çimenle kaplı pürüzsüz kismında «Ozan çukuru» diye tanınan bir yer vardır (*). Ozan çukurunun, Kütahya Türklerin yerleşmesinden XIX. asırın son yarısına kadar ozanlara açık hava meclisliği yaptığı muhtelif kaynaklardan anlanmak mümkün olur. Eskiden bu yer ağaçlarla kaplı iken, bugün issız ve ağaçsız olarak duruyor. Yalnız şunu söylemeliyiz ki, Kütahyalı kadınlar ve genç kızlar ara sıra, ozan çukurunu Kütahya ezgilerileyen senedirmektedirler. Bu onlareca hoş bir âdet sayılıyor. Eski devirlere ait hâtitaları tasvir eden bir iki şiir müstesna, kopuzlu ozanların «ozan çukuru» ndaki meclislerinin tefferruatını ihtiyâ eden malumattan mahrumuz. Şöyledir hâdisi XIX. asırın sonlarında ozan çukurunda ozanların toplandığını bize bildiriyor (ki daha sonra bu vazifeyi aşk kahveleri yapmıştır):

1890 - 1900 senelerine iesadi eden bir zamanda, Kütahyalılara endişe verici iki gün devam eden bir zelzele olmuş, halkın bir kısmı evelerini terk ederek bağ ve bahçelerine koşmuşlar. Ozanlar ise kurtuluşu «Ozan çukuru» nda bulup, sarsıntı geçinceye kadar «ozanlar meclisini» kurarak müşâareye dalmışlar.

Tel tanburun Kütahyada icat olunuşu ve bağlamının esası ihtiyâlî olması, bize, yeni mevzular ile görünüyor. Bun-

Olaylar karşısında:

Müzik Folkloru Gezileri

Yazan: R. Mahmud GAZİMİHÂL

zi ictibâslar halinde tekrarlamışarak, batının ilmi dergilerinde çîkacak yazılarla gör'e gelecek bir yazımda konuşmayı tercih edeceğim.

Buguluk Karayılan'ın sanatı karşısında duylulan heyecana temas etmekle yetinceüm; deniliyor ki: «Karayılan kendisinden büyük bir davulla sahneye çıktı. Seyfeler, sanatkârin bir kocası davulu neden omuzuna tam olarak takmadığını hatırlay edip dururken bu iki yarım müzik aleti Karayılan'ın sol elinde bir kuşaklı yazılım kupürleri masamda bütün bir döşey teşkil etmiş bulunuyor. Geziden dönen yetkililer arkadaşları olan konuşmalardan şahsen edindiğimi intiba umduğum gibi müspettir. Yurda döndükten aldıkları resmi teşekkür mektupları «muhteşem gösteri» gibi canlı tâbirleriyle gönüllü açıcı birer mâna taşıyor. Şimdiyen yeni çağrular başlıyor. Kisaca: Türk oyun ekipinin gösterisiş sağee başarılı görünmekle kalmamış, bütün ekipler arasında en başta gelen sayılmıştır. Alman not bu derecede kesin ve olundur. Erzurumlu dadaşların barlarındaki duygu duşipleri de, Kastamonulu davul oyunucusu Karayılan'ın coşkun sanatçılığı da binlerce halkın hayranlığı ve yetkilileri üstdârlarının emsalsiz takdir ve tebrikleriyle karşılanmıştır. Gazetelerimizde çıkan yazılar durumda pek güzel naklettilerse de, ben, kendi duygularımı-

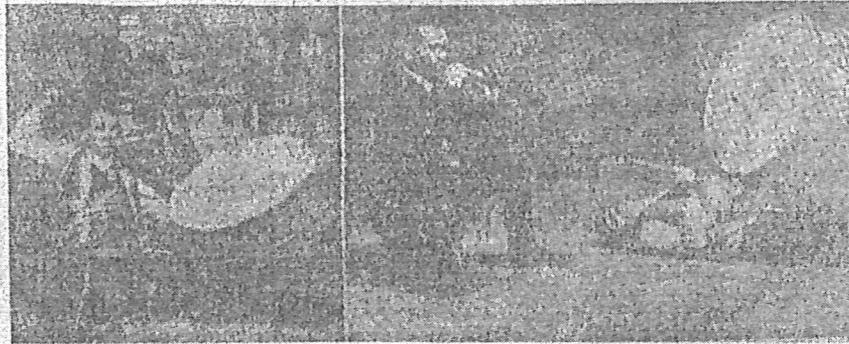
lara ait müşahedeleri ilerki sayırlarda arz edeceğim.

Not: Bu makaleyi yazarken şu şahislardan istifade ettim: Kütahya Müzesi Kütüphanesi Müdürü Mustafa Yeşil, Sülo İbrahim Ağa ve Saati Celâl Aslanapa. Kendilerine teşekkürler vesile bilirim.

Sadık UZUNOĞLU

(*) Sultanbağı mahallesinin ilerisindeki kahveye ve onun bahçesine de Ozan çukuru tâbir ediliyorlar. Burada da ozanların toplandığını biliyoruz.

Her sanatta muayyen bazı seviyeler vardır ki onun ötesine gitilmemesine aklen ve madde denilen imkân kalmazı işte, Karayılan, bu Kastamonulu virtüoz, davul oyununun yurttakı — herhalde her çağda şamil — en büyük halk sanatçısıdır. Davul oyunu Türkçe has bir sanat olduğunu göre de, eşi bütün eihanda yoktur. Evvelce Ankara ve İstanbulda kabiliyetini alıksızlatmış, fakat oyunun tarihi değerini herkesçe yeterince anlaşılamamıştır. Şimdi o değer bir ilgi ve kuruntu konusu olmuş bulunuyor; konuyu batılı yetkililer de ele almış bulunuyorlar. Vaktile Prof. Şekip Tunç bir müsamerede Karayılanı seyredince şairin, Cumhuriyet gazetesinde çıkan rüştâkî yazısında dikkate değer bir psikolojik tahlîl yapmış. Sonradan duydum: yazısı Kastamonu'da Karayılan'a göstermişler. Kendisini dey aynasında görmeye bu dev gönüllü adam meşhur hassaslığma ram olarak ağlamış. «Demek benni anıyorlar!» demîs. Veçde kapılımasını bilen sanatçı, dinleyicisi yabanet de olsa, veçde kaptırmaması bilir! Venetik'te şimdî işte o hâkkate de şahit oldu. Onun duygunu sanatı anacak kendi çıraklarında yaşayabilecektir. El-

Kastamonulu mahir sanatkâr Mahir Karayilan ve davulu verir ki sağ olsun da kendi cinsinden çıraklısı bufabilsin.

İri davul Oğuzun malı, Davul Oyunu da onun Türkçü asırılık armaganıdır. Mensedeki adı — Kâşgarlı Mahmut sözluğunun belirttiği üzere ... «Tuğ» idi; yanı millî ve resmi Türk alâmetlerinden idi. Orduda, şamanın elinde, sarayda ve düğünde hep o vardı. Hikâyeye uzundur. Batı orkestralarına bidden «Türkische Trommels» gibi adılarla geçti. Saman davulunu bir adı da «Bars» idi. Anadoluda ilk Alp-Erenler onun ritimleriyle vede gelip oynarlar. İşte Davul Oyunu o başlangıçlardan armagandır. Selçuklularda beyzadelein davul çalması şeref anılarının başlıcasını teşkil etti. Simdi de halk müsikicimiz aynı yığıtlık gergiyle mübahî olasını biliyor.

Ben ilk davul oyuncunu 1929 da Erzurumun bar sanatkârlarında gerekçe şâşmaz, ve dâruşte çekirdiğim raporda söyle demiştüm: «Barlarım en eski ve orijinal sôphesiz ki Davul Barı'dır. Barlı şaman oyununu düşündürür. Şaman bir yüzü geyik, diğeri at derili ve bar denilen davulunu nasıl kudsi bilir ve yalnız onu çalarak oynarsa, davul barı oynayan da, aynı vechile, bir yüzü koyun, öteki yüzü irgeş derisi kaplı davulu saygı yeri olan başı üstünde, tutarak tek başına devreder. Cosar, eğilir, büükür, kendi mihiyeri üstünde dönmesiyle, davul, gerilen boyun ipinin yettiği kadar açıkta bir daire çizemeye başlar; tokmakla çubuk sen ritmine devam eder. Yeniden meydani dolanır. Zurna, bu oyuna mahsus coşkun havayı vurur.» (Şarkı Anadolu Türkü ve Oyunları, İstanbul 1929, s. 88). O zaman seyret-

tigim oyuncu ihtiyârdı, aneak oyuna olan bağlılığıyla bizleri duygulandırmıştı. Karayilan'da ise işin virtüozlığını görüyoruz. Erzurum'un Delibaba köyünde XV. asırda davulu âşıkları seyreden İspanyol seyyahı Klavio'nun bu hâritasının neden dolayı sık bir alâka ile anlatılmış olduğunu simdi daha iyi anlıyoruz. Gelegenin hâli yaşamakta olmasına sevinçim, dâherini bilerek yaşamamıza çalışalım. Venedik festivaline bizzat çağrıldığım halde o şereflî anıları yaşamak üzere gidemediğime simdi bir kez daha üzülliyorum.

Fakat ben de başka bir geziye oyunlarınımdan diğer bir sahnesini görebilerek kışın, mütesesseli oldum; Sögüt'e gittim. Ertuğrul Gazâzin türbesinde kadırgan bölge köylülerinin millî giyimleriyle oynadıkları zeybek, oyunlarını seyrettim, her zaman olağanüstü bir şenliğin coşkuluğundan naşip oldum. Külahya - Bilecik - Bolu çizgisini boydan boya gevrekliyken köylerde delikanlıkların kaşıklarla efe oyunları oynadıklarını öğrendim; su fırka ki, bura, rın oyuncuları Konya bölgesindeki gibi sık ritimlerle kaşık kullanıyorlar; usulün ezas darplarına göre seyrekk seyrek sıkırdıyorlar. Figüllerde de farklılar var; dönüslerde sâri sıra yakışmaça omuz toslatıları, yanına gelen ayı istikame birlikte ve efevari yüryüs gösterileri yapmaları gibi... Kaşık vu-ruşlarının belirli darplarında damak sıklatmaları yapıyorlar. Zeybek oyuncuları sık sık ele alınıyor. Gıym; kızıl böرك, çepken, silâhlîk ve dizlik gelenegini gök renkli bir armaganın hâlinde yaşıyor. Bu davul zurnalı oyunların tam dekoru içinde ve ehil ellerde keza ya-

MÜZİK FOLKLORU

Safranbolu Düğünlerinde “Sini Çevirmesi (Kâbem),”

Yazan: Sadi Y. ATAMAN

«Düğünler içtimai bir hâdisedir. Bilhassa evlenme için yapılan düğünler, halk dilinde «Sülâlenin idamesi» gibi kutsal bir mahiyet ve fikir taşıdığı eihetle itibârim her devirde derece derece muhafaza etmiştir. Bugün iktisadi zaruret ve mülâhazalarla yaşamağa imkân olmadığı için, eski düğünleri bir folklor maddesi olarak tetkik ediyoruz.»

Safranbolu düğünlerinin kadınlarla aid sahalarında, muayyen gecelerin hussusiyet taşıyan halleri vardır. Sağdıç gecesi, kız gecesi, kına gecesi gibi terbiplenmiş gecelerde bol musiki ve oyuncularla hususî merasim yapıldığı eihetle toplantılar, çok kalabalık bir seyirci alacak geniş yerlerde hazırlanır. Sini çevirmesi (Kâbem) düğünün (Çar-

uçurlanırken söylendiği gibi, dönüşünde ev halkı, ellerine kına yakıp, pilâv zerde pişirerek bir düğün hazırlırlar. Haciyi bir gelin gibi süsledikleri kâsinın yanına, bu ilâhi ile gerdeğe sokalar. İlâhinin Hac ve Kâbe ile ve geline yapılan bu merasimin de «Kâbe kutluluğu» ile alâkasi daha yakını görülmektedir.

şanba = kız gecesi) nde gelinin başının üstünde mum yakma merasimidir. Genişçe bir tepsi = sinin üstünde çeşitli renklerde mumlar yakılarak ortaya getirilen gelinin başının üstünde iki kişi tarafından tutulup örnegini verdigimiz ilâhi söylenerek döndürülür. Mumlar seyirciler tarafından kapişılır, uğur ve bereket olarak saklanır... Bu ilâhi hacilar için yapılan merasimde de söylemektedir. Haci namzedi Kâbeye

satıldığını, hem de sevgi ve saygıyle seydilmekte olduğunu görerek huzur duyduğum, anlaşılıacaktır. Gözü açık gitmeyeceğiz.

Folklor hazinemizin değeri zamanla daha da Mahmud R. GAZİMİHÂL

Köy düğünlerinde: «Safranbolunun Elâni bucagi, Çelebiler Köyünden 55 yaşında Hanım Doyuran'dan 1939 yıldada alınmıştır»

Kâbenin dalları bölük bölüktür Benim yüreğim delük delüktür Dünya dedükleri bir görgelüktür

Câmm Kâbem varsam sana, Güzel Kâbem yansam sana
(Veya)

Yeşil aleminen gelür Muhammed Allahümme salı alâ Muhammed Esim dostum yüklesünler yükümü Komşularım helâl etsin hakkımı Bilmez oldum ben irâğı yakımı

Su, ağaç, Dağ ve Taş

Yazar: Ali Rıza YALGIN

Bugünkü yurdumuzda ve bütün Türk Alemi'nde tek ve toplu yaşayan bölgelerinde tabiat (yer, gök, su ve bitkiler) ile ilgili materyalistik belgelerinin maddi ve manevi etnografi konularını araştırma zamanı henüz geçmemiştir.

Türk tarihinin Yunan tarihinden eski olduğunu birçok Garpli mülverihi'lerden maada Kritoyolos Fatih Sultan Mehmed'e takdim ettiğit. «Tarih-i Sultan Mehmed Sanî» isimli kitabının mukaddemesinde şarhatle ortaya koymuştur (1). Bunun için Yunan mitolojisinin hepsinin birden Şark'tan ve hatta çögünün Orta Asya'dan geldiği muhakkaktır. Bunları söyleme kalmaktaki sebep, tabiat hakkında görülecek halk materyallerinin Yunanlılardan Türklerde intikal etmiş bulunduğu zehabına mani olmak içindir.

Su balde halk ve tabiat bahsinde çalışanlar, halkın gök, yer, ay, bulut ve rüzgârlarını; gün,

yıl, ay ve zamanların hülâsa suların, dağların, ormanların ve bütün tabii hâdisele rin birer hayranı oldukları ve bu hâdisele ri manasız bırakmadıkları ve işe Yunanlılardan çok daha önce başlamış bulundukları malûmdur.

Bunun için bu yazımızda yalnız Türkler arasında su, ağaç, dağ ve taş hakkında bizim mitolojimizden manevi etnografiyamız (Folklor) da yaşayan su dört örneği vermekle kâfi görüyorum.

1 — SUANALARI:

Tam otuz yıl oluyor; Mustafa Kemal Paşa Maarif Memuru idim. Aslen Kalkandelenli olam ve İstanbul'dan Mustafa Kemal Paşa'daki akrabalıyla görüşmeye gelen Bektaşî tarikatinden Cafer Dede adında bir sebileci ile Pirler ve sular hakkında konuşuyordum. İçini çekti ve hatrimda kaldığını göre:

— Beycendim, benim yol pırımlı hünkâr; is pırımlı «Sudoluana» dir. Suanaları olmamış ol-

Cânum Kâbem varsam sana

Güzel Kâbem yansam sana

Hu deyince yüreciğüm delinür
Ömrüm gülüş gibi doğar dulunur
Türlü cevahirler anda bulunur

Muhammedin düğünü var Cennette,
O Sultanın şenliği var uçmakda
Ayağına giyer nurdan nâlini
Gider cennet bahçesine salını salını
Biri İsa, biri Meryem gelini

Muhammedin düğünü var Cennette,
O Sultanın şenliği var uçmakda
Bağrı taşı, gözü yaşı, gonuklar
Hakka doğru gider kalbi sunulular
Cuma geceleri gelen gonuklar

Muhammedin düğünü var Cennette,
O Sultanın şenliği var uçmakda
Kasaba düğünlerinde: «Cilizlerin Hâdice Ana» dan 98 yaşında 1936 da almıştır.

Kâbem sana varsam gonuk
Sağ yanında altın oluk
Hep melâikeler anda gonuk

Cânum Kâbem varsam sana

Güzel Kâbem yansam sana

Kâbeye vârañ Hac olur (Haci olur)
Başında altın tac olur

Hep melâikeler duacolur (duaci olur)

Cânum Kâbem varsam sana

Güzel Kâbem yansam sana

Şamda deve gatar gatar
Ayaklısı guma batar

Ömür hacisi mestin çeker

Cânum Kâbem varsam sana

Güzel Kâbem yansam sana

Kâbenin dörttür kapusu
Lâlü mercandır yapusu

Miskû anberdir kokusu

Cânum Kâbem varsam sana

Güzel Kâbem yansam sana

Ak mermerden döşetmişler
Gümüş guşak guşatmışlar

Altundan eşikler yapmışlar

Cânum Kâbem varsam sana

Güzel Kâbem yansam sana

Sadi Yaver ATAMAN

ARAŞTIRMALARı

sayı dünya olmazdı. Bizim memlekette Balkanlık içinde bir «Süpînarı» var. Büttün Arnavutlukta suların anası bu pinardır. Bu Su anasını Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli bize Kırşehir'den hediye olarak göndermiş. Bizim memlekette, bu Su anası gelmeden önce yurtlarımızda tek bir yesil ot ve ağaç yetişmemiş. Onun için bizim memleket dualtı memlekettir. Su anamızın adı «Sudoluana» dir (2).

Sudoluana, her sene Nevruz günü güneş doğarken sudan çıkar ve parmaklarıyla başına tararınış, ama ben hiç görmedim. İşte sebillerimizde bu Su anasıdır. Yirmi senedenberi binbir bereket versin, sayesinde hiçbir yokluk görmedi.

Suanalarına Anadolu'da inanılır ve pek çok örnekleri de bulunur.

Toroslarda yaşayan Türkmenler, yer yüzündeki bütün mukaddesi (Ana); gök ve gök ile ilgili hâdisele ri (Baba) oturak hatırlarlar. Suların ve dağların daima sahipleri bir ana-

(*) Bu fotoğrafı Cafer Dede bana hediyeli etmiştir, Değenin bahsettiği konu: (Ümmehâti Sülfîye ve Abâti Ülfîye) tasavvuf bahisle de ilgildir.

Mahmutoglu'da delikli çam

dur.

Zamanlı çayının «Sarı saçlı, gök gözülü kızı» da bu meyandadır. Senede bir gün delikanlı kurban isteyen bu kız, çayın hakiki sahibi yani anasıdır. (3).

Halk göklerde olduğuna inandım. Tauriyi «Allah baba» rüzgârı «Yelbaba» ve kameri «Ay dede» şeklinde kullanır. Bu misellerden başkasını ben rastlamadım. Fakat su analarının ve sularla ilgili efsanelerin birçoğu not defterimde bulunur. Tekin olmayan sular, sıfâlı sular üzerinde durulursa birçok etnografi materyeli toplamak mümkün'dür (4). Kemal Gün gårın Van efsaneleri bu meyandadır (5).

2 — MUKADEDES AĞAÇLAR:

Çubuk İlçesinin Mahmutoglu köyündeki doğusunda bir çam ağacı gördüm. Halk bu çam ağacına (Gözleme Dede ve Delikliçam) adını vermiştir.

Bu çam, bir mezar olmadığı halde bir de gözleme makamı olarak tanınmıştır. Bu ağacın kuzey cihetine bir çok mah, nol parçası,

demircikler çakılmıştır. Güney tarafına bir duvar yapılmıştır. Mukaddes bir ağaç olduğu için demir çakılması eski bir an'anenin unutulmuş bir eseri olarak hâlâ burada yaşamaktadır (6).

Evlîya Çelebi Seyahatnamesinin (Cilt 7, sahife 741) inde Kafkaslarda İslâmîyet taammûm etmeden önce hîyî adet göye görüyoruz.

Bunlar balmumları yakup her gece çıraqan edip ayîn-i batılları üzerine ağaçta tapınırlar. Ve dahi elbette herkes gideceği mahallede bu ağaçın sine-i pürkînesine âletî harba müteallîk demir pareleri ve keser ve nal ve mih velhasıl cihanda no kâdar bigâna demir pareleri varsa bu ağaçta mihlidir.

Anlıyoruz ki, bugün Mahmutoğlan köyünde devam eden âdet motamot Evliya Çelebinin gördüğü adettir (7).

Mukaddes ağaçlar, arasında köy koruları, de-de ağaçları, fal ağaçları, sifa ağaçları, İlâc ağaçları, uğurlu ağaçlar, uğursuz ağaçlar dertlere deva olan ağaçlar ve bu ağaçlara bağlanan çaputlar bu meyzen enteresan konularındandır.

3 — ERCİYAS DAĞININ ANASI:

1946 yılında Prof. Bossart ve asistanlarıyla Erciyas dağındaki otele gitmiştim. Otelin he-

Ankara - Kızılcahamamda kilitli taş

TÜRK FOLKLOR

men kenarında bir yürüük obası koynlarını otlatıyordu. Arkadaşların her biri bir yere dağıldı. Ben bir pinarın başına oturdum ve derhal zekî olduğu her halinden belli olan yürüük çocuğu (çoban) ile Erciyas hakkında konuşmağa başladım. Çoban Kâzım bu dağın efsanelerinden bir tanesini bana şöyle anlattı: «Denim bir ihtiyar eminim vardi, o anlatırdı. Bu dağın başında bir delik varmış, deligin ucu bucagi yokmuş. Senede bir gün bahar ayılarla Erciyas dağının anası, deligin başına çıkar Kayseri ovasına! Sararsın başaklar dermiş, başaklar kızarırmış. Sonra dağlara dönermiş. Morarsın dağlar dermiş çam ormanları morarımış.»

Çoban bu efsaneyi anlatırken bir ana târinin huzurunda imiş gibi huşu içinde titriyordu.

4 — SİHİRLİ TAŞLAR: (8)

Hastaları vücutu sızılı olanları, hasta çocukların, kötü ağızları, fena gözleri, ölü hediyelerini bir araya toplayan sihirli taşlar Anadolunun muhtelif bölgelerinde hâlâ halkın, bilhassa kadınların baş vuruðu maddeleridir. Nitekim Cenup Türkmenlerindeki «Yelbabanın» (9) «Deliklîtası»ları ve pınarına atılan taşlar ile Bursa'nın Çekirge Sultan hamamında sancılara ve sızılara deva «Karataşı» bu meyan dardır.

Deikili taşlardan, hasta ve zayıf çocukların, ayağında yahut kolunda sizsi olanları taşımeliyindendir. «Tâne taş»larına civiller çakmak ve bu taştan ilâçlar yapmak âdetleri devam edegelmektedir. Bu taşlar Ankara havâlisinde dış ağrısına da sifa addedilmiştir.

Torosların bazı bölgelerinde hâlâ böyle civilennmiş taşlara tesadîf edilir.

Bu civiller düşman gözünlük etmek, kötü ruhları öldürmek, tâlibâsılığe nihayet verip kismete kavuşmak maksatlarıyla yapılır (10).

Karatepe minâkıbatında (Torosların Karaisalı kazasında) ölüler gömüllerken komisâve akrabalârlarının, hedîye makamunda ölümlü mezarına ağaç dalları ve küçük taşlar attıklarını bizzat gördüm.

Anadolunun her tarafında bilhassa dağlarda ve ormanlar arasında yiğilmiş taşlar bulunur. Bunların bazıları «Dede» dir. Fakat bazıları sadece bir taş yığınından ibarettir. Bu taş yığınlarına isemek gibi hareketler fevkâlâde gü-

Derlemeler:

Bir Vak'aya veya Fikraya Dayanan Bâzi Halk Tâbirleri

— 2 —

YAZAN: M. ŞAKİR ÜLKÜTAŞIR

bu tâbirin menşei söyle izah edilmektedir:

Eski devirlerde (Dikici) tûnumu adı altın-ada yemeni, çizme, mest, postal gibi çeşitlî ayakkabı yapan bir esnaf vardı. Bir kimseňin aldiği bir ayakkabı, muayyen olan kullanma zamanından çok evvel paralansıra o kimse kavaf seyhine gitip sıkayette bulunurdu. Bu nün üzerine, derhal diklei yigitbaşı çağırılır, pabuc muayene edilirdi. Hakikaten çürük olduğunu tahakkük ederse, dikicisi buldurulup müşterinin parası geri verilir; ve o pabuc ya «damâ atılır», yahut da civî ile şeyhin dükkanı karşısındaki bir duvara çakıbrı. Pabucu damâ atılmak bir esnaf için büyük bir degersizlik hattâ bir zillet ve hakaretti. İste bu an'ané, sonraları bir halk tâbiri şeklinde bu günde mânasını almıştır.

KÂBAK TÂDI YERMEK — Biktirmek, usanç vermek; tatsız gelmeye başlamak yerinde kullanılan bu tâbirin menşei su fikra ile müsâsîbetle konulmaktadır:

Fatih Sultan Mehmed'in yaptırdığı medreseye devam eden talebeî ulûma (medrese tabebelerine) vakfiye mucibince imaretten her gün muntazaman Fodla ve yemek veriliirdi. Bu yemeke, cumadan maâda günlerde sabahları pırıncı corbası, akşamları buğday aşısı idi. Cumâ günleri ise ayrıca pilâv - zerde ile müsâsîmikarda şeker, nişasta, kuru üzüm ve kuru incirlerin yapılan ve bir nevi pelle olan zirve veriliirdi.

Yine vakfiye mucibince, kabak zamanı kırk gün bir diziye kabak pişirilip veriliirdi. Bu son yemek nihayet yiyenleri biktirir, usandırır. İste mollalar, biktirmi bir mesele karşısında birbirlerine «Kabak tâdi verdi» derlerdi. Bu söz, aynı mânada ve bir halk tâbiri halinde bize kadar intikal etmîstir.

HOSAFIN YAĞI KESİLMEK — (Bir hâdisâ karşılığında) söyleyecek söz, verecek cevap, veya yapacak şey bulamayacak vaziyete düşmek, alıklaşılmak yerinde kullanılan bu tâbir, su vak'a istinâd ettirilmektedir:

Vakte Yeniceri ocağında, kazan (gaço) zabitli, askere verilen hoşafı, pilâv kazanını yı-

Cücan ile dev

BU MASAL 1916 SENESİNDEN İSTANBULDA CERRAHPAŞADA HÜREM HANIMIN ANLATMASINDAN ZAPTEDİLMİŞTİR

Yazan: Nizameddin KAKŞA

Bir varmış bir yokmuş, Allahın kulu pek çokmuş, vakti zamanında bir karı ile bir koca varmış; bunların hiç çocukları olmazmış. Yalnız bunların emine tak demiş, Tanrıdan bir evlilik dilemler, vakti gaat tamam olunca kadın hâmîle kalmış, kocası çift sürmeye gitmiş bir gün sancısı tutmuş. Doğura doğura, ne doğursun, bir kalbur dolusu çocuk doğurmış! Bunları görünce, kadının aklı başından gitmiş. Anan ben bunları ne yapayım, demiş; hepini odada yanın soyna atmış; vakti ki ögle olup kocasının yemek vakti gelmiş, tarlaya nasih gitceğini düşünmeye başlamış. O zaman: «Ah, diye iç geçirmış ve şimdi hiç olmazsa çocuklardan biri olsa idi, babasına yemeğini götürürdü..» demiş. Masal bu ya, her nasılsa sohaya attılan çocuklardan biri soba tahtasının altına sıkılmış, oradan etrafi gözler dururmuş; annesinin bu sözünü işitince:

— Anne ben buradayım, babama yemeği götürürüm, demiş.

Kadın, hemen sesin geldiği yere gitmiş ve oradan çocuğu çıkarmış temizlemiş, giydirmiş ve çocuğu Cücan adını vermiş. Babasının eşegini hazırlamış, yemeğini, yufkasını sarmış; babasının çalıştığı tarlayı tarif etmiş. Cücanı yola çıkarılmış. Cücan da tarlanın yolunu tutmuş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmeden pişirtliği için hoşaf, bakraçlara konulduğu zaman üstünde daima bir yağ tabakı parlarmış. Bir gün bu zabit değişim. Yerine gelen, hoşafı pişirmeden önce pilav katmadan temiz yıkattığı için Yeniçerilerin öneğine gelen hoşafın tabiatlı üzerinde yağ tabakı bulunmuştur.

Bunu gören Yeniçerilerden biri: «Vay, demek artık hoşafın yağlı kesildi!» demiş. Asker arasında bu söz yayılır yayılmaz, hemen kazan kaldırılmış, yanı isyan edilmiş, orta (böyük) zabitleri isyanı güç belâ bastırılmışlardır.

— Devam edecek —
M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

miş, yolu bir ormanın düşmüşt. Bir de bakmış ki, karşısından üç kişi kendisine doğru gelmiş. Cücan; aman beni görmesinler, demiş, hemen eşegin semerinin arkasına gizlenmiş.

Yolcular, birbirine bağlı boş gelen bu eşeli göstermişler ve üzerindeki çikını görmüşler, çikını yoklamışlar. İçlerinden biri: «Karnımız da açılmıştı, demiş, tam yufkaya el uzatacağı zaman semerin arkasından bir ses gelmiş: — Ona dokunmayın, ben onu, babama götürüreceğim!» demiş.

Yolcular, bu sesten ürkmişler, bu eşek tekinsiz diye kaçımişlar.

Cücan, yoluma revan olmuş, bir müddet daha gitmekten sonra yine karışdan iki kişinin geldiğini görmüş, bu sefer de eşegin kulağına gırıp saklanmış. Yolcular:

— «Başı boş bir eşek geliyor, üzerinde de yemek çıktı var, karnımız da pek açıldı, mis gibi yufka kokuyor!» Biri hemen eşegi durdurmuş, biri de çikına el uzatmış. O sırada Cücan yine: «Dokunmayın ona, onu babama götürüreğim!» demiş, adamlar etrafa bakınışlar, kimseyi göremeyince, korkmuşlar, onları da tekin değil diye kaçımişlar. Cücan da böylece babasının çalıştığı tarlaya vasi olmuş.

Babası, eşeginin geldiğini görünce, hayret etmiş, geride kimse var mı diye sapanını, öküzlernerini hıraklış yolu gözlemiş. Cücan:

«Baba sanı yemeğini getirdim, demiş. Adamcağız hayret içinde kalmış, Cücan, ortaya çıktı doğduğu andan itibaren başından geçenleri anlatmış. Adamcağız, yemeğini yemiş.

O sırada Cücan, babasına: «Ben çift süreğim, demiş. Babası buna manâ olmak istemiş fakat Cücan dinlememiş, öküzleri öbüne katmış; çift sürmeye başlamış, orası burası derken, epeye bir yer sürmüşt, tarlanın bayır yerine geldiğinde, öküzung abdesi gelmiş, defsi hacet ederken tezec Cücanın üstline düşmüş. Cücan, üzerine bir dağ devrildiğini sanmış.. Tezegin altında bunalıp kalmış. Başı boş

ARAŞTIRMALARI

kalan öküzler de tarlanın dışına çıkmışlar. Bunu gören babası, «Cücan, Cücan, Cücan!» diye seslenmiş, etrafta oğlunu aramaya başlamış. Bir de ne görüsün, yerdeki tezekler haret etmiyor mu? Hemen o taraşa gitmiş, Cücanı kurtarmış. «Ben sana demedim mi, kendinden büyük işlere kalkma!» demiş. Cücanı, dede yıkamış, temizlemiş, güneşe kurmutus, akşam olunca evlerine dönmüşler.

Eşinden geçeni kadın koçasına, adam da karsına anlatmış.

Gel zaman, git zaman gün geçtikçe Cücan da o köyde nam salmaya başlamış. Kinseler bunu çekemez olmuş. Herkes, Cücan'a dış bilimeye başlamış. «Ne yapsak, nasıl etsek de rüyam vücutunu ortadan kaldırırsak?» diye çare aramaya başlamışlar. Türülü desiselere baş vu uşar, en akıllılarından bazıları bir kurnazlığı: «Bunu Devdağına gönderelim, kimse nı çakmadığı bu dağa gönderirsek bir daha donemez,» demiş. Bunun üzerine, Cücan çağır işler ve Devdağındaki kulübede gayet kıymetli bir hali olduğunu ve eğer bu halayı getirecek olursa, istediği kadar para vereceklerini söylemişler. Cücan ancak bir saniye düşünmüş ve hemen bu teklifi kabul etmiş. Gidip babasına meseleyi anlatmış,babası: «Gittin!» demişse de dinlememiş. Hemen pazara gitmiş, 5-10 deste toplu igne satın almış, Devdağının yolunu tutmuş.

Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, gece gitmiş, gündüz gitmiş, ip gibi dümdüz gitmiş, gide gide bir arpa boyu yol gitmiş. Nihayet Devin bulunduğu yere gelmiş, bakmış ki, kulübede kimse yok, içeriye girmiş, beraberinde getirdiği iğneleri yerde serili bulunan halının tersinden batırıp, uçlarını yüz tarafından çıkarmış, kendi de bir köşeye gizlenip, Devin gelmesini gözmeye başlamış. Gün kararmaya başlayınca, Devin horumartı işittimiş. Kapı açılıp, Dev içeriye admını almış. O yüreğe başlayan içgüler ayagina batmış. Canı yanınca acı ile yere, halının üzerine yuvarlanmış. Bu sefer de iğneleri vücutuna batmış, Dev iyidén iyiye rahatsız olmaya başlamış. «Bu halida da ne çok pire var,» demiş. Hayvanın diye, kapının önüne çakarmış. Horul horul uyumaya başlamış. Devin uyumakta olduğunu gören Cücan, gizlendiği yerden çıktı, yavaşça halyı dörmüş, içine girdikten sonra dağdan aşağıya yuvarlanmış. Böylece zahmet-

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Dergisinin eski sayıları da bulunan daimi satış yerleri:

İstanbulda: İkbâl, İrfan, Üniversite lokantası yanı, Çarşıkapı, Eminönü Halkevi karşısı, Cağaloğlu firması bitişiği, Çemberlitaş Arif, Köprü Kemer, Şehzadebaşı Sebil ve Eczane yanı, Sarâchane firın önü, Beyazıt Faik Akgün, Beyoğlu Haşet kitabı ve tüttüncülerinde satılır. Târada ise, Adana: Hüseyin Polisci, Akşehir: Osman Tuğrul, Antalya: Ali Hazar, Diyarbakır: Şevki Akarsu, Edirne: Şevki Evrensel, Ankara: Berkâlp, Afyon: A. Seref Ayyıldız, Gaziantep: Süleyman Yeşilova, Safanbolu: A. Sabri Kılçioğlu, Kastamonu: Hamdi Şençan, Erzurum: Hüseyin Öndük, Karaman: Ali Mangircı, Kayseri: Nuh Yener, Konya: Naci Güçüyener, Lüleburgaz: Gültokin Arda, Malatya: Halil Kâğıtçı, Mersin: Hüseyin Özmen, Mudurnu: Hilmi Can, Samsun: Mahmut Kökcüoğlu, Savaştepe: Ahmet Soykan, Zonguldak: Nazif Aytan, Elâzığ: Bingöl, Kepirtepe: Köy Enstitüsü Kooperatif, Bursa: Ali Haydar, İzmir: Cerrahoğlu ve Bahkesirde: Ali Uzkan kitabevlerinde bulunur. Doğrudan abone adresi: Yeşildirek, Necip ef. sok. No. 24, İstanbuldur. Eski sayılar için 25 kuruşluk pul gönderilmelidir. Senelik abone 3 Lira.

siz, külfetsiz, yuvarlanıa yuvalanıa köyde sofü alımsı.

Cücanın avdetinden memnun olmayanlar, çaraca vädettikleri mükafatı vermişler. Fakat bununla da kalmamışlar. Cücan ortadan kaldırılmak için, başka garçelar aranmaya başlamışlar. Demişler ki:

„Haydi bakalım, Hâliyi getirmek bir iş değildir; asıl iş Devin kuş gibi uçan atını getirebilmektir.“

Cücan düşünmüştü, kaşını, gözünü oynatmış, ölçümiş, bıçmış. Sonunda bunu kabul etmiş. Hemen yola düşmüştü. Devin kulübесine yaklaşmış. Kulübenden karşısındaki ahırı girmiş. Elline de sıvı uçu bir değnek alarak duvardaki bir kovuğa saklanmış. Devin gelmesini beklemeye başlamış. Akşam olup, Dev geldiğinde, atını ahıra kapamış, çekiliş kulübесine gitmiş. Cücan, biraz sonra elindeki değnekle atı dörtmeşe, atla kışnemeye başlamış. Bunu duyan Dev, kalkmış: „Bu akşam da hava amma sıcak, hayvan bile rahat edemiyor,“ demiş, atı ahırdan dışarı çıkarmış. Çayırı salmış.

Dev kulübесine girip, horuldaya horuldaya uyumaya başlamış. Cücan bunu fırsat bilmiş. Atın üzerine sıradığı gibi dolu dizgin köyün yolunu tutmuş. Bir gürültü ile uyanan Dev atın yerinde yeller estiğini görmüş. Cücanla atın arkasından bakakalmış. Dişlerini gıcırtarak: „Bir elime geçersen, seni kovuk kayada nükabalara yem yapmak boynumun burec olsun,“ demiş.

Bu sefer de bahsi kazanan Cücan, bir kat daha nam kazanmış. Bunu çekemiyenler, türülü desiselere baş vurmalar. Nihayet biri: „Cücan kendine güveniyorsa, Devi buraya getirsin de görelim; o zaman onun kabadayılığını ve hali ile tam hikâkât Dev'e nîl olduğum anlarız,“ demiş. Cücan, başını kaçırmış, düşünmüş: „Bunu da yapacağım, Devi de size getiyeceğim,“ demiş.

Bir testere, bir keser, bir miktar da civi

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Senelik abonesi 300, altı aylık abonesi 150 kuruştur.

Dergimizin sayfaları, folklor'a ait her değerli yazıya — isminin meşhur olup olmadığı aranmaksızın — ağıktır.

Basılmayan yazılar talep vukuunda iade edilir.

İdare yerî: Yeşildirek, Necip Ef. Sok. No: 24 — İstanbul

Basıldığı yer: M. S I R A L A R Matbaası

TÜRK FOLKLOR

tederrick etmiş, Devin dağda avlandıığı ormana gitmiş, kalın ağaç dalları kesmiş, bunları bir sandık şeklinde birbirine çivilemeye başlamış, tak tak diye keser sesleri ormanı kaplamış, bu sesleri işten Dev sesin geldiği tarafa doğru gitmiş. Cücan hiç alırmamış, işte meşgul görülmüş. Dev homurdanarak: „Orada ne yapıyorsun?“ demiş. Cücan: „Sorma Dev amca, şu dağın yamacındaki köyde bir Cücan vardı, öldü ona tabut yapıyorum,“ demiş. O zaman Dev, dişlerini gıcırtamış: „O benim elime bir geçmeliydi ki bak ölmek nasıl olurmuş, ben ona göstereydim! Dur öyleye, ben de sana yardım edeyim,“ demiş. En ırı agaçlarından kütükler getirmiş. Cücan da bunlardan Devin sigabileceği büyüklikte sağlam bir sandık yapmış. Deve: „Acaba sandıkta bir aralık kalmış mı, içine gir de, bana ışık gelen yerleri söyle,“ demiş. Dev, sandığa girmiş. Cücan, „Nerede aralık var?“ diye sormuş. Dev ışık gelen yerleri söylemiş. Cücan bir civi oraya çakarsa bir civi de kapığa çakmaya başlamış. Böylece sandığın şimsiki çivilemiş. Dev: „Artık her yer tamam, nefes deliği bile kalmadı, artık kapığı aç ta çıkayım,“ demiş. Cücan sağ elinin işaret parmağı ile gözünün pınarını aşağı çekerek: „Piss, Aşman, işte, o Cücan benim,“ demiş; sandığı tangır mangır dağdan aşağı yuvarlanmış böylece soluğu köyün ortasında almış. Cücan da bu suretle dillere destan olmuş.

Onlar ermış muradına, biz çıkışın kerevetine derken, sabah olur erken, ben masalımı bitirirken, gökten üç elma düştü, biri bana, biri masalı söyleyene, biri de söyleyenin ismine, kabukları da dinleyenlere.

Nizameddin KAKŞA

T. C. ZİRAAT BANKASI

1949 İkramiye tutarını

300,000 liraya

Yükselttinmiş.

Çekilişin Her Birinde:

25,000

10,000

5 000 liralık

İkramiyelerden başka 1000 lira ile 50 lira arasında 458 mültefî ikramiye vardır. Sanınız yardım ederse istediginiz yerde, istediginiz EVİ, ARSAYI, TARLAYI, EŞYAYI alabilirsiniz.

ÇEKİLİŞLER:

28 SUBAT — 30 MAYIS

31 AĞUSTOS — 30 ARALIK

İkramiyelerden faydalamak için keşide yapılacak aym içgüne kadar vadisiz tasaruf hesabında 100 lirastı bulmak ve bu miktarı çekiliş tarihine kadar devamlı şekilde muhafaza etmek kâfidir. Aynı mürdet zatında hesaplarında 100 liranın fazla bir bakiyeyi muhafaza edenler her 500 lira için ayrı bir kurta numarası alırlar.

**TURAL
Komprimeleri
ÖKSÜRÜK
ve
Bronşiti
KESER**

1950 yılının ikramiye planında
yayıldığı şehirlerin sayısına göre

ev ikramiyeleri

ve
Müşterisinin sayısına göre

para ikramiyeleri

ne gibi şanslar getirir?

Bunu inceliyen herkes

birikmiş parasını tercihan

ikramiyeli aile eçzdanı

hesabına yatırır

(Broşür isteyiniz)

VAPI ve KREDİ BANKASI

Camî karşısındaki 107 numaralı nam-
ı Sekerci Süleyman Sarayı'ndan alınır. Fiyatla devam eder.

Her nevi şeker, çikolata ve tatlımız, Şehzadebaşı'nda